

ВИСТАВКИ – ВАЖЛИВА ФОРМА КРАСЗНАВЧОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Сокур Олена,
Клименко Оксана
м. Київ*

Кровопротитна війна з російськими загарбниками за незалежність України стала універсальним каталізатором для нашого народу і спричинила суспільний запит на поглиблене вивчення нашої багатовікової історії, пошанування рідної мови, усвідомлене звернення до національних традицій, повагу до надбань духовної і матеріальної культури. Адже «розвиток бібліотечної справи тісно пов'язаний з конкретною територією і відбиває особливості її демографічного, соціально-економічного і культурно-історичного розвитку» [12, с. 3]. В умовах постійних воєнних дій, ракетних обстрілів, відсутності електроенергії бібліотеки спрямовані на розкриття своїх історико-культурних фондів, демонстрацію унікальних експонатів на виставках, зокрема і електронних. «Бібліотечна виставка – це публічна демонстрація спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, які рекомендують користувачам бібліотеки для огляду й ознайомлення. Кожна виставка вирішує своє конкретне завдання і має конкретне читачське призначення» [11].

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), чільна місія котрої – надання знань та забезпечення доступу до інформації, є «публічним надбанням людства і місцем пам'яті, а її діяльність має світоглядну цінність для кожного члена суспільства, становлення особистості та реалізації її соціального призначення» [20, с. 3]. Одним із пріоритетних завдань головного науково-інформаційного комплексу держави на 2022–2025 рр. визначено «надання громадянам України позитивної інформації, піднесення морального духу суспільства, поширення знань та забезпечення вільного доступу до джерел духовної спадщини та примноження тим самим багатства культурного життя українського народу» [20, с. 6].

Експозиції відкриті для відвідувань усіх бажаючих і демонструються у двох будівлях НБУВ: головному (просп. Голосіївський, 3) та історичному корпусі (вул. Володимирська, 62). За цільовим призначенням, виставки, які організовує і проводить Національна бібліотека

України імені В. І. Вернадського, спрямовані на підвищення загальноосвітнього та загальнокультурного рівня, як відвідувачів, так і персоналу бібліотеки, та демонстрації досягнень науково-дослідної роботи.

Варто зауважити, що анонс та інформацію про перебіг відкриття виставки (зі світлинами, почасти з короткими відеороликами) пресслужба НБУВ завжди публікує на офіційному вебпорталі, де віддалені користувачі 24/7 мають можливість у розділі «Новини» з хештегом «Виставки» ознайомитися з цією інформацією українською і англійською мовами, та на офіційній сторінці бібліотеки у мережі Facebook [18, с. 131]. Матеріали про знакові події також розміщуються на шпальтах науково-теоретичного та практичного журналу «Бібліотечний вісник».

Наведемо приклади знакових, на нашу думку, експозиційних заходів 2022–2025 рр., чільне завдання яких – репрезентувати унікальні артефакти з фонду, популяризувати книжкові та документальні зібрання, пропагувати українських митців, знайомити з надбаннями народів, які проживають на території України, як в традиційній, так і електронній формі (хештег «Електронні виставки»).

15 березня 2023 р. відкрилася фотовиставка «ДАТА», 120 світлин якої зафіксували перші місяці повномасштабного вторгнення російських військ, жертвну боротьбу українського народу за свою свободу і незалежність Української Держави [5; 10].

28 оригінальних робіт 1980-х років, серед яких – картини та рушники майстрів Петриківського декоративно-орнаментального народного малярства, експонувалися на тематичній виставці робіт українського декоративно-ужиткового мистецтва (31 серпня 2023 р.), присвяченій Дню Державного Прапора України та Дню Незалежності України [7].

130 зображень різних архівних документів (наукові студії, світлини, кореспонденція) були представлені 7 грудня 2023 р. на електронній виставці (<http://www.nbuv.gov.ua/node/6337>), присвяченій 105-ій річниці від дня народження академіка НАН України Б. Є. Патона [16].

До Дня Соборності 24 січня 2024 р. було відкрито дві виставки: персональна виставка художніх творів Миколи Євтушенка про Голодомор, геноцид 1930-х років та повномасштабне вторгнення російських окупантів на українську землю та книжкова тематична виставка 155 документів з фонду НБУВ «Сторінки історії України: День Соборності України» [9].

Тематична книжково-інформаційна виставка «Воїни світла – герої Майдану» була присвячена десятій річниці Революції гідності (19 лютого 2024 р.), яку і сьогодні можна переглянути за покликанням <http://www.nbuv.gov.ua/node/6407>, представляє 105 документів, серед яких – наукові дослідження, прозові та поетичні твори, світлини тощо [4].

На відкритій 1 вересня 2024 р. книжково-інформаційній тематичній виставці «Сторінки історії України: Давня історія України», приуроченій Дню Незалежності України, було представлено понад 150 документів та публікацій з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, котрі розкривають різні історичні періоди населення етнічних українських територій [19].

Художня виставка 40 графічних робіт з окремим QR-кодом українського історика Андрія Кузьменка «Переяслав чорно-білий» 5 лютого 2025 р. розкрила авторське трактування різних архітектурних і ландшафтних середовищ українського міста зі славетною історією [14].

13 жовтня 2025 р. Інститут архівознавства НБУВ репрезентував електронну виставку «3 нагоди 120-річчя А. К. Бабка (15.10.1905–07.01.1968) – академіка НАН України за спеціальністю «аналітична хімія» (1957)» (<http://www.nbuv.gov.ua/node/6919>), за бажанням з 23 представленими документами з особового фонду вченого (посвідчення, автографи статей та доповідей науковця, світлина тощо) можна ознайомитися в Інституті [8].

Виставка 148 старовинних фотоекспонатів «Архітектура Києва (кінець XIX – початок XX століть)» підготовлена Костянтином Досичевим, була присвячена Дню Києва (25 травня 2025 р.) [1]. Варто додати, що значна частина зображених київських будівель зруйнована і збереглися лише на фото.

На комплексній тематичній виставці «Вічне місто Рим» (20 лютого 2023 р.), приуроченій 2775-ій річниці цього міста, було представлено 52 документи, серед яких – «книги, путівники, карти та атласи» про різні історичні періоди одного з найстаріших міст світу, величність архітектури котроговражає і притягує сьогодні мільйони туристів [3].

На тематичній виставці «Те, що нас об'єднує: Україна–Польща», яка відкрилася 18 березня 2024 р., експонувалося 39 цифрових друків плакатів української дизайн-групи «Креативний супротив» (у жовтні–листопаді 2023 р. ця виставка експонувалася у Бібліотеці філологічного факультету Ягеллонського університету, Польща) [21].

На церемонії відкриття персональної виставки азербайджанської майстрині декоративно-прикладного мистецтва Рени Сафарової «Азербайджанська душа в українському просторі» 17 вересня 2025 р. з вітальним словом виступив Надзвичайний і Повноважний Посол Азербайджану в Україні Сеймур Мардалієв, який наголосив на актуальному діалозі двох наших культур в умовах гібридних загроз [2].

Задля ширшої популяризації тематичних електронних виставок фахівцями НБУВ створюються буктрейлери: виставка «Українознавство: історія та сучасність» (<http://nbuv.gov.ua/node/6207>) експонувала 60 документів (липень 2023 р.) [17]; виставка «Музично-пісенний фольклор та народна обрядова традиція українців»

(<http://www.nbuv.gov.ua/node/6239>) поєднала 75 документів, котрі можна переглянути в головному корпусі (серпень 2023 р.) [15].

У №2 за 2025 р. щоквартальника «Бібліотечний вісник», присвяченому історії та сучасними тенденціям україно-австрійських відносин, вміщено два звіти про експозиції документів з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, які були приурочені до дати проведення міжнародної панельної дискусії 13 лютого 2025 р. «Історична постать Вільгельма фон Габсбурга (Василя Вишиваного) у контексті українсько-австрійських відносин (до 130-річчя від дня народження)»: підготовлена відділом зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ книжкова виставка [6] та виставка відділу формування та використання газетних фондів НБУВ, на якій були представлені газетні публікації про діяльність та долю Василя Вишиваного [13]. Презентаційний випуск цього номера вміщує 50 кольорових ілюстрацій, тому краще завантажити повнотекстові версії відповідних матеріалів (<https://tinyurl.com/xvpk35re>).

Отже, виставки, які організовує і проводить Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в реаліях воєнного часу, спрямовані на підвищення загальноосвітнього та загальнокультурного рівня відвідувачів і персоналу Бібліотеки, демонстрацію досягнень науково-дослідної роботи, адже експозиції популяризують історію, мову, культуру, мистецтво, як рідного краю та України, так і інших країн, сприяють зміцненню дружніх культурних зв'язків між різними націями та народностями, здійснюють позитивний вплив на сталий розвиток українського суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Архітектурні перлини Києва на старих світлинах. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6820>
2. Від легенд до сучасності: у НБУВ відкрили виставку Рени Сафарової. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6892>
3. «Вічне місто Рим». *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6092>
4. «Воїни світла – герої Майдану». *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6408>
5. Дата нашого болю й спротиву. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6109>
6. Дзира О. Австрійський ерцгерцог у вишиванці. *Бібліотечний вісник*. 2025. №2. С. 98–99; презент. С. 176–179.

7. Диво прекрасне і неминуще. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6259>
8. Електронна виставка архівних документів «З нагоди 120-річчя А. К. Бабка (15.10.1905–07.01.1968) – академіка НАН України за спеціальністю «аналітична хімія» (1957)». *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6931>
9. Єднання сили й духу народу. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6389>
10. Запрошуємо на фотовиставку. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6389>
11. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка (керівник) та ін. Київ : Кн. палата України, 1998. 116 с.
12. Краєзнавча діяльність бібліотек : методичний посібник / підгот. В. П. Кисельова, З. Х. Мусіна, С. І. Смілянець, Держ. істор. б-ка України. Київ, 2002. 209 с.
13. Носкіна Н. Історична постать Вільгельма фон Габсбурга (Василя Вишиваного) на газетних сторінках українських та зарубіжних періодичних видань 1917–2024 рр. (за матеріалами виставки відділу формування та використання газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Бібліотечний вісник*. 2025. №2. С. 100–102; презент. С. 180–186.
14. Образ сьогодення Переяслава – від першої особи. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6697>
15. Пісні, обряди, традиції українців у буктрейлері. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6253>
16. Презентовано в електронному вигляді виставку архівних документів з нагоди 105-ї річниці від дня народження Б. Є. Патона. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6340>
17. Про українознавство детально і видовишно. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6215>
18. Сокур О., Клименко О. Художня виставка як інструмент реалізації культурно-освітньої функції наукової бібліотеки в умовах воєнного стану в Україні. *Сучасний мистецький простір як код митця: філософсько-культурологічний аспект* : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–6 трав. 2025 р.) / Нац. музична акад. України імені П. І. Чайковського. Київ, 2025. С. 130–133.
19. Сторінки давньої історії України. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6560>

20. Стратегія розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2022–2025 рр. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 3–6.

21. Те, що нас об'єднує і вражає. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/node/6441>